

De Noordwijkse golfbaan

MARC JANSSEN

Tussen 1992 en 1994 hebben Staatsbosbeheer, de gemeente Noordwijk en de Stichting Duinbehoud een gezamenlijk project uitgevoerd voor het herstel van het duingebied direct ten noorden van Noordwijk. Het ging hier om het opruimen van een voormalige golfbaan en het afdekken van enkele bunkers. Het resultaat van het project is een weer enigszins maagdelijk duinlandschap, enkele vochtige duinvalleien en een betere inrichting van het gebied voor de recreatie.

Omstreeks 1915 is in een aantal duinvalleien ten noorden van Noordwijk een golfbaan aangelegd. Deze golfbaan besloeg destijds een oppervlakte van bijna 40 ha. In verband met de uitbreidingen van de bebouwing van Noordwijk is deze golfbaan in 1972 verplaatst naar een lokatie meer naar het noorden, langs de Noraweg. De resterende voormalige golfgreens zijn vanaf dat moment aan hun lot over gelaten.

Wie zou verwachten dat het oorspronkelijke duinlandschap zich langzaam maar zeker vanzelf zou herstellen kwam bedrogen uit. Twee decennia na het stopzetten van het gebruik van de golfbaan waren de grenzen van de voormalige greens nog haarscherp in het veld terug te vinden. De plantengroei week sterk af van wat van nature in het duingebied te verwachten is.

De bodem bleek door het ophogen van de greens met zwarte grond en het jarenlange intensieve beheer (bemesten, maaien, bezanden, gebruik van bestrijdingsmiddelen) zo sterk verstoord, dat een spontaan herstel van de natuurlijke duinvegetaties onmogelijk was geworden. Het oorspronkelijke bodemprofiel was begraven onder een laagje cultuurgrond met een dikte van 10 tot 20 cm. In vochtige perioden houdt dit laagje cultuurgrond meer vocht vast dan natuurlijk duinzand. Een groene, eenvoudige grasvlakte was het gevolg. In droge perioden droogde de toplaag sterk uit, waardoor de vegetatie geheel afstierf. Dit effect werd nog versterkt door de stevige bemesting met hondpoep als gevolg van het recreatief gebruik.

Door plaggen krijgen verstuivingen weer een kans
(foto: Marc Janssen).

Om de kwaliteit van dit duingebied te verhogen en om een meer natuurlijk landschap en vegetatie terug te krijgen hebben Staatsbosbeheer, de gemeente Noordwijk en de Stichting Duinbehoud een gezamenlijk project opgezet. In dit project zou tevens het probleem van de in het terrein liggende bunkers worden aangepakt. Deze met teksten beschilde bunkers werden wat al te intensief gebruikt als speelterrein door de plaatselijke jeugd.

Het duingebied

De duinen direct ten noorden van Noordwijk zijn deels eigendom van de gemeente Noordwijk en deels van Staatsbosbeheer. Het is een open duingebied, met langs de ooststrand struwelen en lage bossen. Door daling van de grondwaterstand zijn de laaggelegen duinvalleien verdroogd. Alleen op enkele zeer laaggelegen plaatsen komt 's winters het water tot aan het maaiveld. De hoger gelegen valleien hebben waarschijnlijk nooit onder invloed van het grondwater gestaan.

De plantengroei van het open duingebied achter de zeereep is kenmerkend voor het zogenoemde Zee-dorpenlandschap. In het gebied rondom de voormalige golfbaan komen vele karakteristieke en zeldzame plantensoorten voor, zoals grote ratelaar, nachtsilene, kleine steentijm, duin-averuit, walstrobremraap, bitterkruidbremraap en bleek schildzaad.

De vegetatie van de oude golfbaan zelf werd, vóór de uitvoering van het project, gedomineerd door klevrige reigersbek en zachte ooievaarsbek. In de vochtige delen van het terrein reesterden slechts enkele vochtafhankelijke soorten, zoals riet, zilverschoon, harig wilgenroosje, poelruit en strandduizendguldenkruid. Door de verdroging groeiden de meeste vochtige valleien langzaam met duindoorn dicht.

Uit broedvogeltellingen bleek, dat het gebied betrekkelijk arm aan soorten en aantallen broedvogels is. Door de intensieve recreatie ontbreken kenmerkende broedvogels van het open duinlandschap.

Herstelproject

De aanwijzing van het duingebied van de gemeente Noordwijk tot beschermd natuurmonument in 1990 vormde een eerste aanleiding om na te denken over het herstellen van het duinlandschap ter hoogte van de oude golfbaan. Door de drie bovengenoemde organisaties is in de jaren daarna, met financiële steun van de provincie Zuid-Holland, een natuurontwikkelingsproject op papier gezet.

Het project kreeg een eenvoudige opzet: door het verwijderen van de opgebrachte zwarte aarde zou de oorspronkelijke, matig voedselrijke humusarme bodem weer aan de oppervlakte komen. Op deze maagdelijke bodem zou een droge duingraslandvegetatie tot ontwikkeling kunnen komen met overgangen naar soortenrijke vegetaties van vochtige valleien. Op een aantal plaatsen in het terrein zouden de valleien wat verder uitgediept worden tot

In januari 1994 werd de bovenlaag van de oude golfbaan verwijderd (foto: Marc Janssen).

op het grondwater. Hiermee zou het karakteristieke duinreliëf kunnen worden hersteld en het vrijgekomen zand zou kunnen worden gebruikt voor het afdekken van de bunkers.

De praktijk

Zoals bij veel natuurontwikkelingsprojecten het geval is, bleek de praktijk weer anders uit te pakken dan vooraf bedacht was.

Het eerste probleem waren de weerbarstige procedures van subsidie- en vergunningaanvragen. Als gevolg hiervan bleken zich allerlei vertragingen voor te doen, die het soepel verlopen van de uitvoering van het project niet ten goede kwamen. Met name de ontgrondingsvergunning bleek procedures te kennen, die als je niet uitkijkt alleen al in de voorbereidingsfase vele maanden kunnen kosten. Het tweede probleem bleek de praktijk van het uitvoeren van een werk in de vrije natuur. Deze vrije natuur blijkt altijd weer anders in elkaar te zitten dan wij mensen denken. Een belangrijk probleem was het bepalen van de dikte van de laag opgebrachte aarde. Deze laag bleek op sommige plaatsen veel dikker dan vermoed en daar moest bij de uitvoering van het werk dus steeds rekening mee worden gehouden.

In het gebied rondom de voormalige golfbaan treft men de zogenaamde zeedorpenvegetatie aan met onder meer de grote ratelaar (foto: Ruth van Creveld).

Het grootste probleem bleek echter de begeleiding van de uitvoerders van het werk. Het precies bijhouden van het aantal afgegraven centimeters zand en het aantal afgevoerde kubieke meters grond waarvoor vergunning was verleend, was geen eenvoudige opgave. Zeker niet wanneer de uitvoerder de afgevoerde grond weer met winst kan verkopen. Op dit punt is dan ook het een en ander misgegaan. Niet dat dat voor de natuur een probleem was (ecologisch en landschappelijk gezien is het project prima geslaagd), maar het staat wel slordig om buiten vergunningen om werkzaamheden uit te voeren in een natuurgebied.

Resultaten

Zoals hierboven is al opgemerkt, is het project zowel ecologisch als landschappelijk prima geslaagd. In het gebied is weer een enigszins karakteristiek duinlandschap teruggekomen met goede potenties voor duinspecifieke flora en fauna. Ondertussen hebben zich enkele stuifduincomplexen ontwikkeld met daartussen vochtige duinvalleien. De lichte verstuingen zijn hierbij een belangrijk instrument om een natuurlijk en afwisselend microreliëf te verkrijgen. Dit microreliëf is de basis voor een gevarieerde en duinspecifieke vegetatie-ontwikkeling. De komende jaren zullen leren of zich hier ook werkelijk een waardevolle duinvegetatie kan ontwikkelen.

Ook het afdekken van de bunkers kan tot nu toe geslaagd worden genoemd. Het publiek houdt zich over het algemeen goed aan de nieuwe toegangsvoorwaarden en de helm op de nieuwe duintjes is goed aangeslagen. Al na twee jaar is weinig meer terug te vinden van de in rijtjes ingeplante helm, maar hebben zich her en der vitale pollen helm ontwikkeld met daartussen ruime mogelijkheden voor andere plantensoorten.

Ook de nieuwe padenstructuur, die is aangelegd voor de duinbezoekers, lijkt goed te voldoen. De praktijk laat zien, dat de duinbezoeker zich meer en meer gaat houden aan de uitgezette paden en minder geneigd is om kras door het kwetsbare duingebied te zwerven.

Als alles goed gaat, kan dit stukje recreatiebegeleiding de komende jaren nog versterkt worden door gerichte voorlichting en enkele informatiepanelen in het gebied.